

Magdalena Niewiadomska-Krawczyk

Zarządzenie wykonania kary jako wskaźnik stopnia efektywności pracy kuratora sądowego

Ostatnia duża nowelizacja kodyfikacji karnych w zakresie orzekania i wykonywania kar oraz środków karnych¹ objęła także instytucje związane z poddaniem sprawcy próbie, w tym warunkowe zawieszenie wykonania kary. Istotnej zmianie uległ nie tylko prawnomaterialny, ale też prawno-wykonawczy kształt tej instytucji.

Do najważniejszych zmian zaliczyć trzeba ograniczenie stosowania warunkowego zawieszenia wykonania wyłącznie do kary pozbawienia wolności, zmianę przesłanek umożliwiających stosowanie tej instytucji (wymierzona kara nie może przekraczać roku, a sprawca nie może być skazany na karę pozbawienia wolności w czasie popełnienia przestępstwa)², a także skrócenie okresu próby, który obecnie wynieść może zasadniczo od 1 roku do lat 3, z wyjątkiem sprawców młodocianych oraz sprawcy, który popełnił przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej – dla których okres ten wynosi od 2 do 5 lat³.

Ponadto w prawie karnym wykonawczym dokonano zmian w zakresie, m.in. praw i obowiązków kuratorów sądowych oraz zasad sprawowania dozoru⁴, w tym

- 1 Dokonana ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 369), która weszła w życie 1 lipca 2015 r.
- 2 Zob. art. 69 § 1 k.k. w wersji po 1 lipca 2015 r.
- 3 Szerzej na temat obecnego kształtu warunkowego zawieszenia wykonania kary zob. M. Niewiadomska-Krawczyk, *Warunkowe zawieszenie wykonania kary po nowelizacji k.k. i k.k.w. – z perspektywy zadań kuratora sądowego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2015, Nr XXXVI, s. 123 i n.; na temat zasadności zmian przesłanek warunkowego zawieszenia, por. W. Zalewski, *Krytycznie o zawieszeniu wykonania kary w polskim prawie karnym*, [w:] *Kary i środki wolnościowe w perspektywie praktyki orzeczniczej i wykonawczej*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, Nr XXXIII, s. 149.
- 4 Zob. przepisy rozdziału XI k.k.: *Prawa i obowiązki kuratora sądowego, wykonywanie dozoru, warunkowego umorzenia postępowania i warunkowego zawieszenia wykonania kary*.

uregulowano na poziomie ustawowym tzw. „szacowanie ryzyka” powrotności do przestępstwa sprawcy poddanego w okresie próby dozorowi kuratora sądowego⁵.

Z uzasadnienia do projektu nowelizacji⁶ wynika, że celem zmian była próba odwrócenia obecnej tendencji w strukturze orzekanych kar na rzecz zwiększenia ilości wymierzanych kar wolnościowych i zmniejszenia udziału kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania w owej strukturze. Zdaniem projektodawcy odsetek tej właśnie kary w ogólnej liczbie orzekanych kar w Polsce wynosi ok. 60%⁷.

Poza tym, jak wskazuje się w uzasadnieniu „sąd orzekając karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, kierując się określoną linią orzeczniczą Sądu Najwyższego, ustala rozmiar pozbawienia wolności znacznie wyżej niż gdyby orzekał tę karę bez warunkowego zawieszenia jej wykonania”⁸. Jak wskazano w dalszej części uzasadnienia, ze względu na ograniczoną wydolność służb probacyjnych, prowadzi to do negatywnego przebiegu okresu próby i masowego zarządzania wykonania kar pozbawienia wolności, co w efekcie zapełnia więzienia, przyczyniając się do ich przeludnienia. Na tej podstawie wyprowadzono wnioski o nieskuteczności polskiej probacji.

Takie krytyczne stanowisko wobec efektywności stosowania i wykonywania środków probacyjnych wyrażono już znacznie wcześniej, bo w momencie wprowadzania do prawa karnego wykonawczego nowego narzędzia, w postaci „szacowania ryzyka” powrotności do przestępstwa, które, po raz pierwszy pojawiło się w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych⁹. W uzasadnieniu do wspomnianego aktu wykonawczego wskazano, że celem wprowadzenia nowego rozwiązania prawnego było obniżenie poziomu powrotności do przestępstwa sprawców poddanych oddziaływaniom kuratorskiej służby sądowej¹⁰. Jednocześnie wyraźnie podniesio-

5 Art. 169 b k.k.; do momentu wejścia w życie omawianej nowelizacji materia związana z oceną ryzyka regulowana była w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (Dz.U. z 2013 r., poz. 335). Więcej na ten temat zob. M. Niewiadomska-Krawczyk, *Warunkowe zawieszenie...*, s. 127 i n.

6 Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk 2393, www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?Nr=2393 (dostęp: 27.07.2015).

7 Por. dane statystyczne zaprezentowane w opracowaniu A. Nawój-Śleszyński, *Warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności i warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności a populacja więzienna*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2011, Nr 71, s. 111.

8 Uzasadnienie rządowego projektu powołanego w przyp. 6.

9 Zob. przypis 5.

10 Por. uzasadnienie do projektu Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości powołanego w przyp. 5, <http://legislacja.rcl.gov.pl/docs/517/52889/52920/dokument66446.pdf> (dostęp: 22.05.2014).

no, że dotychczasowa działalność służby kuratorskiej została oceniona negatywnie ze względu na wysoki stopień powrotności do przestępstwa sprawców poddanych oddziaływaniom kuratora sądowego¹¹. Ocenę oparto na badaniach przeprowadzonych przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, które dowiodły, że powrotność do przestępstwa skazanych w okresie próby, poddanych dozorowi kuratora sądowego, wynosi ok. 45%¹². Ponadto wykazano, że wśród orzeczeń skutkujących pozbawieniem wolności sprawców przestępstw największą grupę stanowiły orzeczenia o zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności, której wykonanie zostało wcześniej warunkowo zawieszona¹³.

Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości w zakresie orzecznictwa i wykonawstwa w sprawach karnych potwierdzają opisany wyżej stan rzeczy.

Tabela 1. Rodzaje kar orzekanych w sądach rejonowych (w liczbach bezwzględnych – w tys.)

Rok	Kara pozbawienia wolności	Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania	Kara ograniczenia wolności (w tym z warunkowym zawieszeniem wykonania)	Kara grzywny samoistnej
2002	37,5	212	34,3	67,3
2003	38,2	239,2	53,3	92,4
2004	43,3	272,6	72,2	103,6
2005	42,3	297,5	69,5	98,7
2006	41,5	280,3	60,1	88,7
2007	41,6	276	49,7	85,2
2008	36,0	247,7	40,7	86,2
2009	37,7	242,3	44,0	86,2
2010	37,1	241,7	48,7	85,4
2011	40,1	237,2	50,3	88,9
2012	40,0	219,7	51,1	83,3
2013	37,7	190,1	47,0	75,0

Źródło: na podstawie danych statystycznych oraz opracowania udostępnionych przez Wydział Kurateli Ministerstwa Sprawiedliwości¹⁴.

11 Zob. B. Stańdo-Kawecka, *Wybrane problemy profesjonalizacji i klasyfikacji sprawców oddanych pod dozór do grup ryzyka*, [w:] *Kary i środki wolnościowe w perspektywie praktyki orzeczniczej i wykonawczej*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, Nr XXXIII, s. 27 i n.

12 K. Buczkowski, *Wyniki analizy dozoru kuratora orzeczonego przy warunkowym zawieszeniu kary pozbawienia wolności – na podstawie akt wykonawczych*, [w:] D. Wójcik (red.), *Kuratela sądowa. Sukcesy i porażki*, Warszawa 2010, s. 320 i n.

13 Zob. B. Stańdo-Kawecka, *Wybrane problemy...*, s. 28.

14 Dane statystyczne – formularz MS – s6r oraz opracowanie; K. Mycka, *Środki probacyjne w polskim prawie karnym*, Warszawa 2014, materiały udostępnione przez Naczelnika Wydziału Kurateli w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Tabela 2. Rodzaje kar orzekanych w sądach rejonowych (udział procentowy)

Rok	Kara pozbawienia wolności	Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania	Kara ograniczenia wolności (w tym z warunkowym zawieszeniem wykonania)	Kara grzywny samoistnej
2002	11	60	10	19
2003	9	56	13	22
2004	9	55	15	21
2005	8	59	14	19
2006	9	59	13	19
2007	9	61	11	19
2008	9	60	10	21
2009	9	59	11	21
2010	9	58,5	11,8	20,6
2011	9,6	56,9	12,1	21,4
2012	10	55,2	12,8	21,7
2013	10,7	54,3	13,4	21,4

Źródło: na podstawie danych statystycznych udostępnionych przez Wydział Kurateli Ministerstwa Sprawiedliwości, formularz MS – s6r oraz opracowania K. Mycka, *Środki probacyjne w polskim prawie karnym* – materiały udostępnione przez Naczelnika Wydziału Kurateli w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Zaprezentowane w Tabeli 1 i Tabela 2 dane wskazują, iż na przestrzeni jedenastu lat udział kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania w ogólnej liczbie orzekanych kar był największy w każdym kolejnym roku. Choć podlegał nieznacznym wahaniom – 297,5 tys. w 2005 r., 280,3 tys. w 2008 r. i 190 tys. w 2013 r. to przez cały ten czas oscylował w granicach 54–60%.

W tym miejscu warto nadmienić, że liczba faktycznie wykonywanych przez kuratorów sądowych orzeczeń z warunkowym zawieszeniem wykonania kary w każdym kolejnym roku była znacznie wyższa, gdyż zważywszy na okres próby, wykonywanie takiego orzeczenia wynosiło z reguły kilka lat¹⁵. Obrazuje to Tabela 3.

¹⁵ Przed 1 lipca 2015 r. okres próby uzależniony był m.in. od rodzaju kary, której wykonanie warunkowo zawieszano i wynosiło odpowiednio 2–5 lat przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności, 1–3 lat przy warunkowym zawieszeniu kary ograniczenia wolności lub grzywny; wyjątek stanowili sprawcy młodociani oraz multirecydywiści, dla których okres ten wynosił 3–5 lat – art. 70 k.k.

Tabela 3. Liczba orzekanych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem oraz wykonywanych tego typu orzeczeń w sądach rejonowych (w tys.)

Rok	Liczba orzeczonych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania	Liczba wykonywanych orzeczeń z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolnościowych	Stosunek procentowy kar orzekanych do wykonywanych
2007	276	570,3	48,4
2008	247,7	598,4	41,4
2009	242,3	651,2	37,2
2010	241,7	682,2	35,4
2011	237,2	711,8	33,3
2012	219,7	701,3	31,3
2013	190,1	641,8	29,6

Źródło: na podstawie danych statystycznych udostępnionych przez Wydział Kuratelii Ministerstwa Sprawiedliwości oraz opracowania: K. Mycka, *Analiza orzecznictwa i wykonawstwa w sprawach karnych*, Warszawa 2013 r. – materiały udostępnione przez Naczelnika Wydziału Kuratelii Ministerstwa Sprawiedliwości.

Przedstawione wyżej wartości wskazują wyraźnie, iż liczba orzekanych przez sądy rejonowe kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania była co najmniej dwukrotnie, w niektórych latach zaś nawet trzykrotnie niższa niż liczba wykonywanych w tym samym roku przez kuratorów sądowych orzeczeń tego rodzaju. Inaczej mówiąc, stosunek orzekanych kar tego rodzaju do wykonywanych w danym roku, wynosił w poszczególnych latach 30–50%.

Warto jeszcze wskazać liczbę zarządzonych kar pozbawienia wolności w poszczególnych latach oraz jej stosunek do orzeczonych i wykonywanych kar tego typu.

Zamieszczone w Tabeli 4 dane (choć niepełne)¹⁶ obrazują liczbę zarządzanych w danym roku kar pozbawienia wolności. Należy zauważyć, że liczba ta gwałtownie wzrosła w roku 2008 (do 46,8 tys.) i od tego czasu utrzymuje się na względnie stałym poziomie (48–50 tys.) Ponadto dane te wskazują udział procentowy zarządzanych kar pozbawienia wolności w liczbie orzekanych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania. Udział ten wynosi od 8% w roku 2002 do ponad 25% w roku 2013, przy czym można zaobserwować stały, coroczny wzrost o ok. 2–3%. Stosunek zarządzanych kar pozbawienia wolności do wykonywanych tego typu orzeczeń nie jest znaczący i wynosi ok. 7%.

¹⁶ Bd – brak danych oznacza, iż nie uzyskano z Ministerstwa Sprawiedliwości stosownych danych za wskazany rok.

Tabela 4. Liczba zarządzonych kar pozbawienia wolności w sądach rejonowych oraz liczba orzeczonych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem i liczba wykonywanych tego typu orzeczeń (w liczbach bezwzględnych – w tys.)

Rok	Liczba zarządzonych kar pozbawienia wolności	Liczba orzeczonych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania	Liczba wykonywanych orzeczeń z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolnościowych	Stosunek zarządzonych kar pozbawienia wolności do orzeczonych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania (%)	Stosunek zarządzonych kar pozbawienia wolności do wykonywanych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania (%)
2002	17,4	212	bd	8,01	bd
2003	21,6	239,2	bd	9,03	bd
2004	28	272,6	bd	10,27	bd
2005	34,9	297,5	bd	11,73	bd
2006	bd	280,3	bd	bd	bd
2007	bd	276	570,3	bd	bd
2008	46,8	247,7	598,4	18,89	7,8
2009	48,5	242,3	651,2	20,01	7,4
2010	bd	241,7	682,2	bd	bd
2011	49,8	237,2	711,8	21	6,99
2012	50,9	219,7	701,3	23,16	7,25
2013	48,2	190,1	641,8	25,35	7,51

Bd – brak danych oznacza, iż nie uzyskano z Ministerstwa Sprawiedliwości stosownych danych za wskazany rok.

Źródło: Na podstawie danych statystycznych oraz opracowania – udostępnionych przez Wydział Kurateli Ministerstwa Sprawiedliwości¹⁷.

Zważywszy przeprowadzone dotychczas rozważania oraz zaprezentowane dane statystyczne, można zadać pytanie czy wspomniana w uzasadnieniu do ustawy nowelizującej negatywna ocena probacji w Polsce odnosi się do systemu probacji, rozumianego jako zespół wzajemnie powiązanych elementów, tworzących pewien układ w celu realizacji określonej funkcji¹⁸, czy też tę negatywną ocenę należy ograniczyć wyłącznie do działań podejmowanych przez kuratorów sądowych w trakcie wykonywania orzeczeń z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności. W pierwszym wypadku istotne znaczenie będzie miała współpraca organów orzekających i wykonawczych oraz trafność decyzji podejmowanych zarówno na etapie orzekania (trafność prognozy kryminologicznej) oraz na etapie wykonywania kary przez wszystkie zaangażowane w ten proces podmioty.

¹⁷ Źródło jak w przyp. 17.

¹⁸ Por. pojęcie „System” – *Słownik Języka Polskiego PWN*, www.sjp.pwn.pl.

W drugim natomiast przypadku zasadne wydaje się postawienie kolejnego pytania, a mianowicie, czy skoro powrotność do przestępstwa sprawcy w okresie próby świadczy o negatywnej ocenie działań podejmowanych przez kuratora sądowego, to czy można na tej podstawie stwierdzić, iż będące konsekwencją powrotności do przestępstwa, zarządzenie wykonania kary, stanowi wskaźnik efektywności pracy kuratora sądowego.

Zauważyć należy, iż zgodnie z treścią art. 75 Kodeksu karnego¹⁹ popełnienie przestępstwa w okresie próby powoduje (jeśli jest to umyślne przestępstwo podobne) lub może powodować (jeśli jest to inne przestępstwo lub zachodzą inne okoliczności, np. niewywiązywanie się z nałożonych obowiązków) zarządzenie wykonania kary. Niezaprzeczalnie zatem powrotność do przestępstwa pozostaje w ścisłym związku z zarządzaniem wykonania kary pozbawienia wolności. Wydaje się jednak, że nie pozwala to na wyprowadzenie prostego wniosku, że każde zarządzenie wykonania kary świadczy o negatywnej pracy kuratora sądowego.

Odpowiedź na postawione wyżej pytania wymaga odwołania się do wyników badań przeprowadzonych przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.

Jedną z badanych wówczas zmiennych była zależność pomiędzy powrotnością do przestępstwa a sposobem zakończenia dozoru. Wykazała ona, że spośród skazanych, których dozór zakończył się w terminie, do przestępstwa powróciło ok. 43%. Natomiast w przypadku skazanych, których dozór zakończył się wcześniej, na wniosek kuratora sądowego, do przestępstwa powróciło tylko 22% badanych²⁰.

Na tej podstawie można wysnuć dwa wnioski. Po pierwsze nie zawsze pozostawanie pod dozorem przez pełen okres próby zmniejsza ryzyko powrotności do przestępstwa. Po drugie, co przyznał sam autor badań, prognoza opiekuna co do tego, że dozorowany nie popełni ponownie przestępstwa, pomimo skrócenia okresu oddziaływania za pomocą środków probacji, sprawdziła się w 80%²¹. Trudno zatem, na tej podstawie przyjąć, że popełnienie przez skazanego dozorowanego, przestępstwa w okresie próby, świadczy o nieefektywności podejmowanych wobec niego przez kuratora sądowego oddziaływań.

Ponadto podkreślić trzeba, że omawiane badania obejmowały także inne elementy wpływające na efektywność dozoru. Wykazano, że czynnikiem mającym kapitalne znaczenie dla przebiegu dozoru jest uprzednia karalność sprawcy poddanego oddziaływaniom kuratora sądowego. W kryminologii znane jest stanowisko wedle którego każde kolejne skazanie zwiększa prawdopodobieństwo popełnienia kolejnego przestępstwa²².

Badania wykazały, że prawie 29% dozorowanych miało wcześniej doświadczenia przestępcze. Wśród dozorowanych, którzy mieli za sobą przeszłość kryminalną, do przestępstwa w okresie próby powróciło 57%, zaś wśród osób poddanych

19 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 ze zm.).

20 Zob. K. Buczkowski, *Wyniki analizy dozoru...*, s. 330.

21 *Ibidem*.

22 Por. J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2004, s. 314.

oddziaływaniom probacyjnym na skutek popełnienia pierwszego przestępstwa, ponownie popełniło przestępstwo w okresie próby 40% skazanych²³.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że istnieją pewne czynniki o charakterze zewnętrznym, pierwotne w stosunku do działań podejmowanych przez kuratora sądowego, na które nie ma on wpływu, a które determinują powrotność sprawcy do przestępstwa. Działania podejmowane przez kuratora sądowego w procesie wykonywania kary z warunkowym zawieszeniem mogą działać powstrzymująco, ale nie gwarantują ich wyeliminowania. Skoro tak, to wydaje się, że przyczyn negatywnego wyniku probacji należy poszukiwać nie w braku efektywnej pracy kuratora sądowego ale w wadliwym funkcjonowaniu systemu probacji. Biorąc pod uwagę liczbę orzeczeń o karze pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz odsetek skazanych na tę formę probacji, mających przeszłość kryminalną, wydaje się, że część z nich w ogóle nie powinna być poddawana oddziaływaniu w ramach wolności kontrolowanej.

Problem zatem zaczyna się już w momencie orzekania, a nie dopiero na etapie wykonywania omawianego środka reakcji prawnokarnej. W takiej sytuacji, skoro wprowadzono do prawa karnego wykonawczego „szacowanie ryzyka” powrotności do przestępstwa, które w założeniu ma wpływ na kształt sprawowanego przez kuratora sądowego dozoru, to być może zasadne byłoby rozważenie stosowania tego narzędzia już na etapie postępowania jurysdykcyjnego, w celu podjęcia trafnej decyzji co do zastosowania środka związanego z poddaniem sprawcy próbie²⁴.

Wydaje się również, iż za przyjęciem koncepcji negatywnej oceny systemu probacji a nie pracy kuratora sądowego przemawiają dane statystyczne zamieszczone w Tabeli 4, wskazujące na stosunek liczby zarządzonych kar pozbawienia wolności do liczby wykonywanych orzeczeń z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności, który nie przekracza 8%. Istotne znaczenie ma również stosunek kar zarządzonych do orzeczonych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania, który wciąż ulega zwiększeniu, a w 2013 r. wynosił 25%. Jednocześnie porównanie ilości zarządzanych kar pozbawienia wolności w liczbach bezwzględnych i ich procentowy udział w liczbie wykonywanych orzeczeń o warunkowym zawieszeniu wykonania kary, który jak wspomniano wyżej nie przekracza 8% pokazuje jak ogromną ilość orzeczeń tego typu wykonuje kuratorska służba sądowa. W takiej sytuacji może dojść do niewydolności tej służby ze względu na ograniczone zasoby osobowe, ale nie jest to równoznaczne z brakiem efektywności pracy kuratorów sądowych.

W związku z powyższym wydaje się, że nie można przyjąć, że zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec skazanych poddanych dozorowi jest jedynym wskaźnikiem efektywności pracy kuratora sądowego.

23 K. Buczkowski, *Wyniki analizy dozoru...*, s. 331.

24 Por. M. Niewiadomska-Krawczyk, *Dozór kuratora sądowego nad skazanymi warunkowo zwolnionymi z odbycia reszty kary pozbawienia wolności po nowelizacji k.k.w.*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2015, Nr 89, s. 77 i n.

Nie oznacza to jednak, że zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec sprawców poddanych dozorowi kuratora sądowego nie może stanowić jednego z elementów takiej oceny.

Należy bowiem zwrócić uwagę, że badania przeprowadzone przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości obejmowały wyłącznie skazanych dozorowanych. Jest to jednak tylko część skazanych poddanych próbie w ramach warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności. Pozostałą część stanowią skazani nie poddani pod dozór, w stosunku do których kurator wykonuje tzw. „kontrolę okresu próby”, w tym prawidłowości wykonywanych obowiązków probacyjnych i w stosunku do tej grupy skazanych także może złożyć wniosek o zarządzenie wykonania kary. Skoro mamy oceniać efektywność pracy kuratora sądowego to powinniśmy wziąć pod uwagę także powrotność do przestępstwa w okresie próby sprawców, w stosunku do których kurator wykonuje czynności kontrolne, a także ilość zarządzonych wobec tej grupy kar pozbawienia wolności i porównać wyniki obu grup. Wydaje się także, że istotne dla oceny kuratorskiej służby sądowej jest ustalenie powrotności do przestępstwa skazanych już po pomyślnym zakończeniu okresu próby (a nie tylko w jej trakcie), niezależnie od tego czy pozostawali oni pod dozorem kuratora czy też nie.

Pamiętać ponadto należy, iż probacja obejmuje także dwie inne instytucje, a mianowicie warunkowe umorzenie postępowania oraz warunkowe przedterminowe zwolnienie. Zasadnym dla oceny działalności kuratorów sądowych wydaje się także uwzględnienie wyników powrotności do przestępstwa w okresie próby i po pozytywnym jej zakończeniu sprawców, w stosunku do których warunkowo umorzono postępowanie karne, jak również skazanych warunkowo przedterminowo zwolnionych z zakładów karnych. Kolejną zmienną powinna być ilość podjętych postępowań oraz odwołań warunkowego zwolnienia stosowanych wobec tych grup sprawców. Wydaje się bowiem, że prawdziwy obraz działalności kuratorskiej służby sądowej można uzyskać, zestawiając wyniki dotyczące wykonywania wszystkich rodzajów orzeczeń o charakterze probacyjnym. Dopiero wypadkowa wszystkich uzyskanych w ten sposób zmiennych powinna być miernikiem efektywności pracy kuratora sądowego.

Wydaje się także, że interesujące wyniki w zakresie oceny działalności kuratorskiej służby sądowej w ramach probacji dałoby zestawienie powrotności do przestępstwa sprawców poddanych wszystkim rodzajom oddziaływań probacyjnych w ramach instytucji związanych z poddaniem sprawcy próbie i, co za tym idzie, liczby negatywnych decyzji sądowych w tym zakresie, z ilością przestępstw ponownie popełnianych przez sprawców, wobec których orzeczono karę pozbawienia wolności, która została w całości wykonana.

Ponadto na tle dotychczasowych wywodów należy zwrócić uwagę na jedną jeszcze kwestię. Jak już zostało wspomniane, zarządzenie wykonania kary jest obligatoryjne lub fakultatywne. Wówczas z reguły poprzedzone jest stosownym wnioskiem kuratora sądowego. Gdyby przyjąć, że liczba zarządzeń wykonania kary pozbawienia wolności jest jedynym miernikiem pracy kuratora sądowego,

to występowanie z takim wnioskiem, (czysto teoretycznie) nie byłoby „na rękę” kuratorowi sądowemu, a to dopiero miałyby kolosalny wpływ na jakość podejmowanych działań. Oczywiście do takiej sytuacji zapewne nie doszłoby z uwagi na wysoki profesjonalizm i zaangażowanie tej grupy zawodowej (kuratorzy społeczni są przecież nadzorowani przez kuratorów zawodowych), ale może to być kolejny argument przeciwko tworzeniu „wyrwykowych i bardzo ograniczonych” podstaw oceny działalności kuratorskiej służby sądowej. W omawianej sytuacji nieuprawnione wydaje się w ogóle przyjęcie stanowiska, iż chodzi o szeroko przecież interpretowaną „działalność” tej służby, a jedynie o jej „wycinek”.

Podsumowując prowadzone w niniejszym opracowaniu rozważania, należy stwierdzić, iż działalność kuratorskiej służby sądowej ma charakter złożony. Świadczy o tym chociażby fakt wykonywania trzech różnych środków probacji, jak również innych kar i środków o charakterze wolnościowym. Dlatego też ocena działalności tej służby i jej efektywności powinna być również kompleksowa. Sam fakt powrotności do przestępstwa w okresie próby sprawców pozostających pod dozorem kuratora sądowego w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności nie daje podstaw do oceny (w tym negatywnej) podejmowanych przez tę służbę działań. Podobnie ilość zarządzeń wykonania kary, wydanych w konsekwencji naruszenia porządku prawnego w okresie próby nie może stanowić jedyne miernika efektywności pracy tej służby.

Nie ma jednak przeszkód, aby uznać, że obie te wartości mogą być częścią takiej oceny, konstruowanej w oparciu o wskazane wyżej zmienne, a będącą wypadkową wielu elementów odzwierciedlających poszczególne obszary działalności kuratorskiej służby sądowej.

Bibliografia

- Błachut J., Gaberle A., Krajewski K., *Kryminologia*, Gdańsk 2004.
- Buczkowski K., *Wyniki analizy dozoru kuratora orzeczonego przy warunkowym zawieszeniu kary pozbawienia wolności – na podstawie akt wykonawczych*, [w:] Wójcik D. (red.), *Kuratela sądowa. Sukcesy i porażki*, Warszawa 2010.
- Mycka K., *Analiza orzecznictwa i wykonawstwa w sprawach karnych*, materiały udostępnione przez Naczelnika Wydziału Kurateli Ministerstwa Sprawiedliwości, Warszawa 2013.
- Mycka K., *Środki probacyjne w polskim prawie karnym*, materiały udostępnione przez Naczelnika Wydziału Kurateli w Ministerstwie Sprawiedliwości, Warszawa 2014.
- Nawój-Śleszyński A., *Warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności i warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności a populacja więzienna*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2011, Nr 71.
- Niewiadomska-Krawczyk M., *Warunkowe zawieszenie wykonania kary po nowelizacji k.k. i k.k.w. – z perspektywy zadań kuratora sądowego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2015, Nr XXXVI.
- Niewiadomska-Krawczyk M., *Dozór kuratora sądowego nad skazanymi warunkowo zwolnionymi z odbycia reszty kary pozbawienia wolności po nowelizacji k.k.w.*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2015, Nr 89.

Słownik Języka Polskiego PWN, www.sjp.pwn.pl

Stańdo-Kawecka B., *Wybrane problemy profesjonalizacji i klasyfikacji sprawców oddanych pod dozór do grup ryzyka*, [w:] *Kary i środki wolnościowe w perspektywie praktyki orzeczniczej i wykonawczej*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, Nr XXXIII.

Uzasadnienie do projektu Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości <http://legislacja.rcl.gov.pl/docs/517/52889/52920/dokument66446.pdf> (dostęp: 22.05.2014)

Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk 2393, www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?Nr=2393 (dostęp: 27.7.2015)

Zalewski W., *Krytycznie o zawieszeniu wykonania kary w polskim prawie karnym*, [w:] *Kary i środki wolnościowe w perspektywie praktyki orzeczniczej i wykonawczej*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, Nr XXXIII.

Akty prawne

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 ze zm.).

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 369).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (Dz.U. z 2013 r., poz. 335).